

ФІЛОСОФІЯ СУСПІЛЬСТВА ТА СУСПІЛЬНОЇ ІСТОРІЇ

УДК 1.122/129

DOI <https://doi.org/10.24195/sk1561-1264/2021-2-1>

Богун Олег

аспірант кафедри філософії

Львівського національного університету імені Івана Франка

вул. Університетська, 1, Львів, Україна

ORCID: 0000-0001-8504-6312

ДЕЯКІ СПОСТЕРЕЖЕННЯ ЩОДО ОСОБЛИВОСТЕЙ ПЕРЕКЛАДУ ТА ТРАКТУВАННЯ ПОНЯТЬ AFFECTUS ТА AFFECTIO У ТВОРАХ БЕНЕДИКТА СПІНОЗИ

У статті критично аналізується зміст та контекст понять *affectus* та *affectio* в оригінальних творах Бенедикта Спінози, а також їх історична та перекладацька рецепція англійською, французькою, російською та українською філософськими мовами. Такий аналіз своєю чергою дозволяє проілюструвати деякі теоретичні та практичні виміри цих понять у філософській системі нідерландського мислителя. Особлива увага приділяється перекладацьким підходам щодо цих термінів у новітніх європейських коментованих виданнях творів Спінози з огляду на історичний та мовний контекст XVII ст., а також з огляду на питання його концептуальної еволюції, що можуть видозмінювати звичні фокуси на його філософську систему. Афект та афекція – одні з центральних понять та оригінальних винаходів амстердамського філософа, й від їх ретельного аналізу залежить адекватне розуміння його онтології, гносеології, етики. За словами Гегеля, уся філософія міститься ще у початкових дефініціях «Етики», тож до понять спінозівської філософії слід бути особливо уважним. У дослідженні понять *affectus* та *affectio* допомагають докладні розвідки, коментарі та напрацювання українських та зарубіжних фахівців, а також рецепції щодо іншомовних перекладів головних праць Бенедикта Спінози. Метою статті є аналіз перекладацьких стратегій щодо понять *affectus* та *affectio* в контексті спінозівської філософії, а також в історико-лінгвістичному контексті написання його оригінальних робіт. Це дозволить враховувати специфіку згаданих понять у подальших вітчизняних дослідженнях ранньомодерної філософії, сучасної теорії афектів, фахового перекладу праць нідерландського мислителя українською (й найголовнішою серед них – «Етики»), а також може слугувати джерелом для вирішення актуальних теоретичних питань філософії та науки.

Наукова новизна. У статті здійснено докладний аналіз ключових для філософії Бенедикта Спінози понять *affectus* та *affectio* з огляду як на оригінальні тексти нідерландського мислителя, так і на переклад його творів у різних європейських філософських мовах. Зокрема, проаналізовані стратегії щодо перекладу цих термінів у англійській, французькій, російській та українських мовах, які вказують на різні підходи до трактування філософії Бенедикта Спінози загалом та його теорії афектів зокрема. В ході дослідження було виявлено певні труднощі та неоднозначності оригінальних текстів латиною та нідерландською, з якими стикаються перекладачі та дослідники Бенедикта Спінози – особливо з огляду на його поняттєву еволюцію та історико-лінгвістичний контекст Нідерландів XVII ст. Особлива увага загострена на оригінальних трактуваннях афектів та афекцій серед сучасних дослідників та філософів, таких як Жиль Дельоз, П'єр Маїєр, Ростислав Димирець та інші. Насамкінець у статті означені деякі «підводні камені» згаданих понять, які слід враховувати в разі роботи над українськими перекладами творів Бенедикта Спінози чи їх подальшого філософсько-лінгвістичного аналізу.

Ключові слова: Спіноза, афект, афекція, модус, переклад.

Вступ. У своїх лекціях щодо філософії Спінози, прочитаних у 1978-му році в університеті Париж VIII, Жиль Дельоз називає «катастрофою» те, що деякі перекладачі латинських оригіналів воліють перекладати два різних терміни «Етики» – *affectio* та *affectus* – одним словом: *affect* [1]. Іноді *affectio* перекладають французькою як *affect*, а *affectus* трактується як *sentiment*, що демонструє їхню відмінність, але натомість нівелює важливу семантичну спорідненість між ними й породжує плутанину у дефініціях. Дельоз пропонує два французьких слова, які, на його думку, неухильно відповідають латинським: *affection* – для *affectio*, *affect* – для *affectus* [1]. З лекцій не очевидно, кого саме з французьких перекладачів має на думці Жиль Дельоз, однак слід визнати, що згадані поняття часто викликають труднощі у дослідників та перекладачів творів Спінози, зважаючи на поняттєву еволюцію його творів та історико-лінгвістичні контексти, в яких вони були створені.

Мета та завдання. Мета статті – проаналізувати особливості перекладу та трактування понять *affectus* та *affectio* у творах Бенедикта Спінози.

Результати. В англomовному коментованому виданні творів Спінози [2] його перекладач та редактор Едвін Кьорлі перекладає ці терміни аналогічно до того, як розуміє їх Дельоз: *affectio* – *affection*, *affectus* – *affect* [2, с. 662], однак коли йдеться не лише про «Етику», а й про інші, особливо ранні, тексти Спінози, у перекладі Кьорлі виникає варіативність: *feeling* [2, с. 662] та *passion* [2, с. 649] для перекладу *affectus*. Рішення щодо цих термінів може дещо спантеличити уважного англomовного читача. Якщо *feeling* у більшості випадків передає *affectus* в значенні *sensatio* [2, с. 637], то застосування *passion* як *affectus* породжує низку питань через конотацію з іншим поняттям спінозівської філософії – *passio*, яке справді може трактуватись як *affect* (*affectus, qui animi pathema dicitur* [3, E, III, GDA]), однак має свою специфікацію у спінозівській філософії, а саме – пасивний афект:

“Per affectum intelligo corporis affectiones, quibus ipsius corporis agendi potentia augetur vel minuitur, iuvatur vel coercetur, et simul harum affectionum ideas. EXPLICATIO. Si itaque alicuius harum affectionum adaequata possimus esse causa, tum per affectum actionem intelligo; alias passionem” [3, E, III, D3].

Кьорлі використовує *passion*, за кількома винятками, поза контекстом «Етики»: у *Korte verhandeling* [«Короткому трактаті» – прим. О.Б.], *Tractatus Theologico-Politicus*, а також у кореспонденції Спінози. Якщо щодо двох останніх текстів, зважаючи на їх стилістику та проблематику, це видається значною мірою виправданим, то для *Korte Verhandeling* з’ясування чіткої відповідності термінів ускладнюється тією обставиною, що цей текст існує лише нідерландською мовою, причому у двох варіантах, відомих як “*Manuscript A*” та “*Manuscript B*”¹. У *Korte Verhandeling* [5] на позначення того, що можна трактувати як *affectus* у широкому сенсі, використовуються терміни *hartstocht* [5, с. 89, 91, 131, 133, 135], *lijding* [5, с. 88, 90], *tocht* [5, с. 130, 132] та *gevoel* [5, с. 82, 88], які у контексті твору та поза ним можуть сприйматись багатозначно: і як «афект», і як «почуття», і як «чуттєве сприйняття», і як те, що є складником свідомості (в сенсі *cogitationes*). Достеменно невідомо, хто є автором нідерландського варіанту *Korte Verhandeling*, однак множинність нідерландських термінів, близьких за значенням до *affectus*, є свідченням, поміж іншим, особливостей нідерландської мови у XVII–XVIII ст., яка не мала на той час стандартизації, а граматику кожного окремого користувача мови може розглядатися як фіксація ще не здійсненої мовної еволюції [6, с. 1].

Сам Кьорлі пояснює свій вибір не на користь терміну *affect* в англomовному виданні так: «Я не використовував *affect* для перекладу жодного з психологічних термінів *KV* [*Korte Verhandeling* – прим. О.Б.], частково тому, що не певен, чи на момент написання цієї роботи Спіноза чітко розрізняв активні та пасивні емоції» [2, с. 649]. Вочевидь, Кьорлі має на увазі те, що для ранніх робіт Спінози характерне вживання поняття *affectus* як пасивного афекту або пристрасті (*passio*) – так, як його розумів Декарт (“*Passiones d’ame*”), до якого активно – щонайменше в період ранньої творчості – апелював Спіноза. До цього також додається загальне тло розуміння *affectus* у латинській мові XVII століття, яке означало «збурення, пристрасті та порухи

¹ Зокрема через цю обставину науковою спільнотою прийнято вважати, що латинський оригінал було втрачено [4, с. 31].

душі» [7, с. 151]. Спіноза ж, як відомо, був тим, хто надав цьому поняттю відмінного смислу, відмежовуючись від декартівських конотацій з *passion* [7, с. 152].

У *Korte Verhandeling*, пише Кьорлі, є «багато випадків, коли різні нідерландські терміни, передані через *passion*, здаються «нестандартними», оскільки мають на увазі афекти, адекватною причиною яких ми можемо бути» [2, с. 649] – іншими словами, які є активними афектами у тому значенні, як Спіноза розуміє це в «Етиці» [3, Е, III, D2]. Схоже, Кьорлі задається питанням, коли для Спінози *affectus* набув того значення, як він його розуміє в «Етиці», не беручись відповідати, чи було це вже у момент написання *KV*, чи ні – звідси й логіка його перекладу у разі англomовного видання. Й вона цілком зрозуміла, позаяк термінологія *Korte Verhandeling* викликає більше запитань, аніж відповідей: з огляду на доступний лише голландський варіант тексту, з огляду на його «чернеткову» непослідовність у побудові цілісної системи², особливості голландської мови у XVII столітті, а також інші труднощі, з якими може стикнутись перекладач цього твору.

Зрештою, питання щодо використання *feeling*, *passion* чи, власне, *affect* (та їхніх відповідників у різних мовах) для різного роду контекстів вживання *hartstocht*, *lijding*, *tocht* та *gevoel* залишається дискусійним і, як видається, не може бути остаточно вирішеним поза розглядом місця та статусу *Korte Verhandeling* у творчій спадщині Спінози. У дещо вузкому сенсі питання полягає у наявності поняття *affectus* – як його розумів Спіноза під час написання «Етики» – у *Korte Verhandeling* й відповідності йому голландських термінів *hartstocht*, *lijding*, *tocht* та *gevoel*. Вирішити ці проблемні питання неможливо без засобів історико-лінгвістичного та порівняльного аналізу. Тож не дивно, що голландський варіант *Korte Verhandeling* (за відсутності латинського), який перекладачами прийнято вважати оригіналом, попри це, породжує навколо нього численні активні дискусії [4, с. 93–120].

Для порівняння варто згадати принаймні ще один переклад усіх праць Спінози англійською мовою – за редакції Самуеля Ширлі та Майкла Моргана [8]. У разі з *affectus* там використовується термін *emotion* – на жаль, без додаткових приміток чи зауважень щодо цих термінів, що могло б допомогти краще зрозуміти або ж реконструювати перекладацьку стратегію Ширлі та Моргана. Однак, з точки зору Кьорлі, все ж важко погодитись з таким тлумаченням: сумнівно, до прикладу, що бажання (*cupiditas*) чи любов (*amor*) – ті афекти, про які, зокрема, йдеться в «Етиці», – можна було б зарахувати до царини *emotions* [2, с. 625]. Тим не менш, можемо лише констатувати, що сам термін *emotion* є доволі поширеним в англomовному дискурсі на позначення *affectus* у контексті філософії Спінози.

Попри вже загадані нами термінологічні зауваження Жюльє Дельоза, доволі усталеною виглядає французька перекладацька традиція щодо *affectio* та *affectus*, яка при цьому має свої особливості та полеміку щодо тлумачення цих термінів. До прикладу, комплексне видання понять та термінів творчості Спінози *Dictionnaire Spinoza*, за словами його укладача Шарля Рамона, вбачає свою ціль у відновленні дефініцій основних спінозівських термінів з огляду на їх ужиток в контекстах самого автора, а також вписуючи їх у контекст сучасної філософії, беручи до уваги ті зусилля, які були прикладені до трактування творчості Спінози останніми десятиліттями [9, с. 7]. У розділі про *affect* (*affectus*) його вживання у французькому перекладі пояснюється так: «Поступово перекладачі до згоди про необхідність перекладати *affectus* як *affect* (словом, незвичним для сучасної французької та відсутнім у французькій мові XVII століття), аби чітко означити відмінність (зберігаючи при цьому подібність) з *affection* (*affectio*)» [9, с. 16]. Під час перекладу *affectus* видається справді важливим зберегти його спорідненість з *affectio*, тож не дивно, що багато сучасних перекладів творів Спінози схиляються до латинізованих версій цих термінів, ухиляючись від їх сучасних конотацій у європейських мовах.

Ця спорідненість важлива й для самого Спінози, який був особливо пильним щодо *definitiones* як невіддільної частини власного філософського методу у *Tractatus de Intellectus Emendatione*. За словами Гегеля, філософію Спінози можна зрозуміти вже за початковими дефініціями перед кожним розділом «Етики» [10, с. 343]. Фактично ж, дефініювати *affectus* часто

² Не дарма *KV* багато дослідників схильні вважати своєрідним начерком до майбутньої «Етики» [4, с. 15].

буває неможливо без покликання до *affectio*, з яким вони утворюють таку собі поняттєву пару: афект (*affectus*), як уточнюватиме Спіноза у багатьох уривках, є «ідеєю афекції [*affectio*] тіла» [3, E, IV, P8 dem; E, V, P4 cor], тож афекти відтворюють у порядку мислення (душі) афекції людського тіла [9, с. 17]. Така дефініція водночас показує й відмінність цих термінів, які, звісно ж, в жодному разі не варто перекладати одним словом «афект». Шарль Рамон так інтерпретує цю відмінність: «Подібно до того, як кожна афекція нашого тіла збільшує чи зменшує його здатність до дії, так і відповідний афект буде збільшувати або зменшувати нашу «здатність мислити» (*puissance de pense*)» [9, с. 17].

Втім, як зазначає вже згаданий нами Жиль Дельоз, справжня відмінність між ними полягає в іншому: «Вже зазначалось, як загальне правило, що стан (*affectio*) безпосередньо вказує на тіло, тоді як афект (*affectus*) вказує на душу. Однак справжня відмінність пролягає не тут <...> «*Affectio* позначає стан тіла, яке зазнало впливу, і передбачає присутність тіла, яке вчиняє такий вплив; тоді як *affectus* позначає перехід від одного положення тіл до іншого, беручи до уваги відповідні зміни тіл, які вчиняють та приймають дію» [11, с. 69]. Безумовно, у цьому разі ми можемо говорити про своєрідну інтерпретацію Дельозом *affectio* та *affectus*, однак доволі однозначно про *affectus* як *perexid* (*transitio*) від меншої до більшої досконалості (і навпаки) пише й сам Спіноза [3, E, III, P11, sch; P21 dem], що сутнісно відрізняє цей термін від *affectio*.

Звернення до філософії Спінози серед французьких дослідників та теоретиків – у другій половині ХХ-го століття й по сьогодні – займає особливий пласт у французькій філософській думці [12]. Поміж плеяди філософів та науковців, що перечитували Спінозу у небачений доти спосіб, нам важливо згадати П'єра Машре, який є автором знаменитої п'ятитомної праці *Introduction a la Etique de Spinoza*, де кожна книга аналізує та рефлексує над п'ятьма розділами «Етики»³. З них третя книга – *La vie affective* – присвячена теорії афектів [13].

Машре прочитує та коментує «Етику» дуже ретельно, речення за реченням, будуючи власний текст як таку собі «інструкцію» з читання цього тексту, з усіма можливими деталями. Однак не цілковите розуміння спінозівської системи є його кінцевою метою, а радше способом показати, як ця система працює, змінюючи спосіб нашого мислення – ціль, яку ставив перед собою Спіноза, задаючись питанням про метод у *Tractatus de intellectus emendatione*. Машре, поміж іншим, зауважує ще один важливий аспект афекту, який не слід трактувати як те, що притаманно й стосується виключно людського існування – про що, зрештою, пише сам Спіноза на початку III-го розділу «Етики» [3, E, III, Pref]. Афективності (*l'affectivité*), на думку Машре, «звільняють закони» [13, с. 5], за якими вибудовується не лише спосіб існування людської індивідуальності, а спосіб існування речей (*res*), й тому вони стосуються усіх індивідуальних форм, тобто щонайменше усіх живих істот [13, с. 6]. Водночас Спінозу важко звинуватити в надмірному «натуралізмі» – його увага у III-му розділі в основному зосереджена саме на людській природі, однак, як пише Машре, «не виходить виключно з розгляду людської сутності, що зазвичай трактується викривлено, так, наче знаходилася б у центрі автономного порядку реальності» [13, с. 6]. Такий аспект є особливо актуальним для сучасної афективної теорії (*affective theory*), в якій наголошується на позаіндивідуальному, колективному характері афекту та його дії. З термінологічної точки зору це ще раз підтверджує відмінність між афектами та емоціями – явищами, які мають різну природу: трансформаційну, поза-суб'єктну, суспільно-політичну з одного боку, та індивідуальну, психологічну – з іншого.

Російський переклад «Етики» Н. Іванцова, виконаний ще у 1892 році, досі залишається найбільш вживаним у виданнях головної праці нідерландського мислителя серед російськомовної публіки. Іванцов перекладає *affectio* як *состояния*, двічі зауважуючи у дужках латинські оригінали: *состояние субстанции* (*Substantiae affectio*) [14, с. 253] та *состояния тела* (*corporis affectiones*) [14, с. 335]. Хоч таке виокремлення саме по собі перекладач ніяк не коментує, однак воно чітко увиразнює два рівні, на яких Спіноза використовує цей термін. Перший рівень: рівень афекцій тіла (*corporis affectiones*) – станів тіла та їх ідеї у мисленні, які містять у собі при-

³ Машре по-своєму продовжує незавершену роботу Марціяля Геру (*Martial Gueroult*), який не встиг завершити свій задум повного перепрочтання та коментування головного твору Спінози, зупинившись на перших двох книгах: *Spinoza, T.1: Dieu (Ethique, I)* та *T.2: L'Âme (Ethique, II)*.

роду зовнішнього тіла, що чинить на нього вплив⁴. Другий рівень – рівень афекцій субстанції (*Substantiae affectio*), що онтологічно передує супупності усіх афекцій [3, E, I, P1], але водночас є їхньою іманентною причиною [3, E, I, P18], виражається не сама по собі, а через них [3, E, I, D6]: модуси і модифікації модусів (*corporis affectiones*) утверджуються або ж проявляються через її атрибути, а тому є афекціями самої субстанції (*Substantiae affectio*).

У більшості ж випадків, як зазначається у примітках до видань російськомовної «Етики», Іванцов використовує на позначення *affectio* навіть не *состояние*, а *модус*, покликаючись на «геометричний характер спінозівського методу» [14, с. 487]. Наскільки близькими є ці терміни філософії Спінози – *modus* та *affectio* – тема, можливо, окремого дослідження, однак їхня синонімізація та заміна одного іншим у перекладі викликає певні суперечності. На перший погляд, безумовно, можна прирівняти *affectio* до модусу субстанції, й перекладацька логіка Іванцова породжена, мабуть, дефініцією самого Спінози з першої сторінки «Етики»:

“*Per modum intelligo substantiae affectiones, sive id quod in alio est, per quod etiam concipitur*” [3, E, I, D5].

Іванцов спершу перекладає *affectio* як *состояние* (*модус*), а надалі повноцінно замінює *affectio* на *модус* без будь-яких додаткових позначень – зрештою, виходить так, що поняття *модус* у російському перекладі «Етики» з’являється раніше, аніж у оригіналі. Зайве казати, що така зміна порядку головного твору Спінози негативно впливає на його розуміння – не дарма самому способу та викладу своїх ідей *ordine geometrico* Спіноза приділяв особливу увагу.

Окрім очевидних незбігів, за такої стратегії тлумачення Іванцова упускається специфікація *affectio* в окремих, сутнісно важливих для системи Спінози, контекстах «Етики», як-от: модифікації модусів, результати дії одних модусів на інші, а також афективні наслідки їхньої взаємодії, тощо. Зрештою, це породжує плутанину з *станами* та *модусами*, які можуть сприйматись читачем як одне і те ж, що лише ускладнює розуміння тексту. Не дивно, що сучасний російський дослідник Спінози А. Майданський відгукується про переклад Іванцова дещо критично: «на свій час переклад Іванцова був доволі непоганий, однак, безумовно, не до порівняння з найкращими *сучасними* перекладами Спінози європейськими мовами» [15, с. 9]. Інший російський філософ-спінозознавець І. Кауфман натомість у одній зі статей відстоює думку, що термін *affectio*, який у російських перекладах передають словом *состояние*, має самостійне значення, позаяк має спільну основу з іншим терміном – *affectus*, й тому його варто перекладати російською як *аффекция* [16, с. 316–317].

Попри відсутність україномовного перекладу «Етики», український філософ та історик філософії Ростислав Димерець у своїх роботах, присвячених творчості Бенедикта Спінози, розрізняє два поняття *affectio* та *affectus*, перекладаючи їх як *аффекція* та *афект* відповідно. Їхній взаємозв’язок він пояснює так: «Афекти виникають як результат сполучення афекцій, вони існують як модальні характеристики певних субстанціальних станів і вони ж, створюючи самі певні з’єднання (афекції), своєю чергою призводять до створення нових афектів» [17, с. 20]. На рівні філософської системи Спінози теорія афектів та афекцій, за Димерцем, відіграє одну з ключових ролей, без яких стає неможливим послідовне осмислення всієї його філософії: «В теорії Б. Спінози афекції діють самостійно, маючи здатність розповсюджуватись через спричинені ними афекти. Це дозволяє Б. Спінозі розглядати афективні відношення як реальні відношення, що сполучає його психологію з його натурфілософією. Завдяки цьому Б. Спіноза досягає теоретичної єдності своєї філософії, згідно з якою в кожному модусі субстанції певним афекційно-афективним чином поєднуються метафізичне й чуттєве» [18, с. 11]. Продовжуючи думку Р. Димерця, додамо, що саме поняття *affectio* та *affectus* можуть слугувати додатковими контраргументами щодо поширених закидів у відсутності *динаміки*, *віталізму* та *розвитку* у спінозівській філософській системі – такі закиди значною мірою породжені думкою Гегеля, який називає субстанцію Спінози «скам’янілою» [10, с. 371]. Однак, як вже зазначалось, *affectio-affectus* безпосередньо «прив’язані» до дії, немислимі поза взаємовідношеннями та взаємовпливами тіл, модусів та їх модифікацій – збільшуючи чи зменшуючи здатність (*agendi*

⁴ Спіноза називає це *rerum imagines* – «образи речей» [3, E, P17, sch.]

potentia) діяти та мислити. В разі ж якщо ми ігноруватимемо ці поняття та їхню природу, філософія Спінози у її системному викладі справді значною мірою «кам'янітиме», тобто втрачати-ме первинно закладену в ній динаміку.

Якщо щодо дефініцій понять *affectio* та *affectus* може зберігатись філософська інтерпретаційна варіативність (зокрема, й з огляду на різні контексти), то що стосується термінології, ми схильні вважати терміни *афекція* та *афект*, які, зокрема, використовує Р. Димерець, найбільш вдалими україномовними відповідниками латинським оригіналам у «Етиці» Спінози. На цьому також наголошують й кілька інших українських авторів. Наприклад, таку позицію можна прочитати у примітках до перекладу «Монадології» Ляйбніца, виконаного Павлом Бартусяком, в уривку, де цитується визначення поняття афекту у Спінози [19, с. 183]; на необхідності розрізнення *affectus* та *affectio* побіжно зупиняється Петренко Д. у статті «Філософія Бенедикта Спінози в контексті модерних інтерпретацій» [20, с. 56]. Тож згадані автори – прямо чи опосередковано – лише підтверджують доцільність нашої уваги до спінозівської термінології у разі *affectus* та *affectio*, та створюють підґрунтя для подальших українських досліджень філософії Спінози.

Висновки. З огляду на вищезазначене майбутній переклад «Етики» Бенедикта Спінози українською, а також інших його творів мали би враховувати специфіку понять нідерландського філософа, а також історико-лінгвістичні та біографічні особливості його творів. Окрім того, важливим є ретельний аналіз його дефініцій (які сам Спіноза вважав невіддільною частиною методу своєї філософії), що брав би до уваги напрацювання, полеміку та коментарі, здійснені вітчизняними та зарубіжними дослідниками. Зайве казати, що розвиток українського спінозознавства та ранньомодерної філософії загалом значною мірою залежить від послідовного читання оригінальних творів Бенедикта Спінози, а також від доступності кваліфікованих перекладів. Аналіз таких важливих для філософії Спінози понять, як *affectus* та *affectio*, з термінологічної та історико-філософської точки зору мав на меті показати деякі суперечності у їхньому перекладі, а також специфіку їх трактування у різних філософських мовах. Це, на нашу думку, попри різнобарвність перекладацьких позицій та стратегій мислення, вказує, щонайменше, на значну увагу до нідерландського мислителя, його актуальність у просторі сучасної європейської філософії та окремих філософських напрямів.

Список використаних джерел

1. Deleuze G. Sur Spinoza. Transcriptions de cours Vincennes 1978–1981. Tahun : Bahasa. 2014.
2. Spinoza B. The Collected Works of Spinoza / B. Spinoza, edited and translated by E. Curley. Princeton University Press. 2016.
3. Spinoza B.D., Jelles J., Rieuwertsz J., & Høg J. B. d. S. Opera posthuma: Quorum series post praefationem exhibetur. Amstelodami, Nederland: Rieuwertsz. 1677.
4. Ramond C., Stetter J. Spinoza in Twenty-First-Century American and French Philosophy: Metaphysics, Philosophy of Mind, Moral and Political Philosophy. 2019. Stetter – Bloomsbury Academic.
5. Spinoza B.D., Koops R., & Klever W. Korte verhandeling van God, de mens en zijn welstand. Almere, Nederland: Parthenon. 2012.
6. Jongeneelen Gerrit H. The rewriter of the Korte Verhandeling. Dio, l'uomo, la liberta. Studi sul Breve Trattato di Spinoza. A cura di Filippo Mignini. L'Aquila: Japadre. P. 483–490. 1990.
7. Lærke M. The continuum companion to Spinoza. British Journal for the History of Philosophy. 2012. 20(2), 420–425. doi:10.1080/09608788.2012.666848
8. Spinoza B. Complete Works. Translations by Samuel Shirley. Edited, with introduction and notes, by Michael L. Morgan. – Indianapolis, Ind.: Hackett. 2002.
9. Ramond C. Dictionnaire Spinoza. Paris, France: Ellipses. 2007
10. Гегель Г. Лекции по истории философии. СПб. : Наука, т. 1. 1993.
11. Deleuze G. Spinoza. Philosophie pratique. Minit, 2003.
12. Vinciguerra L. Spinoza in French philosophy today. Philosophy Today, 2009. 53(4), 422–437. doi:10.5840/philtoday200953410
13. Macherey P. Introduction à l'Éthique de Spinoza. La troisième partie: La vie affective. Paris, France: Presses Univ. de France. 1998.

14. Спиноза Б. Сочинения. В 2-х томах. Т. 1 / Вступительная статья К.А. Сергеева. Изд. 2-е. Санкт-Петербург : Наука. 1999.
15. Майданский А. (сост.) Бенедикт Спиноза: pro et contra. Вступ. статья, сост., коммент. А.Д. Майданского Санкт-Петербург : РХГА. 2012.
16. Кауфман И.С. Философия Спинозы в России. Первая часть. 1774–1884. Историко-философский ежегодник 2004. Москва, С. 312–344. 2005.
17. Димерець Р. (а) Спінозівська концепція природної могутності (potentia) і трансформація поняття природи в натурфілософії XVI–XVII століть. (Дис. канд. філос. наук). Інститут філософії імені Г.С. Сковороди НАН України. Київ. 2006.
18. Димерець Р. (б) (2006). Концепція влади в філософії Б. Спінози [Текст] : дис.канд. філос. наук: 09.00.05 / Димерець Ростислав Йосипович ; Вінницький національний технічний ун-т. Вінниця.
19. Бартусяк П. Примітки до тексту «Монадології» / П. Бартусяк, О. Хома. *Sententiae*. 2013. № 1. С. 178–198.
20. Петренко Д. Філософія Бенедикта Спінози в контексті модерних інтерпретацій. Харків, Україна : Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. 2013. No 1029-II, с. 53–59

References

1. Deleuze G. (2003) *Spinoza. Philosophie pratique* / Gilles Deleuze. Minit, 2003.
2. Deleuze G. (2014) *Sur Spinoza. Transcriptions de cours Vincennes 1978-1981* / Gilles Deleuze. Tahun: Bahasa.
3. Jongeneelen Gerrit H. (1990). The rewriter of the Korte Verhandeling. Dio, l'uomo, la liberta. *Studi sul Breve Trattato di Spinoza. A cura di Filippo Mignini. L'Aquila: Japadre. P. 483–490*
4. Lærke, M. (2012). The continuum companion to Spinoza. *British Journal for the History of Philosophy*, 20(2), 420-425. doi:10.1080/09608788.2012.666848
5. Macherey, P. (1998). Introduction à l'Éthique de Spinoza. La troisième partie: La vie affective. Paris, France: Presses Univ. de France.
6. Ramond C, Stetter J. (2019) *Spinoza in Twenty-First-Century American and French Philosophy: Metaphysics, Philosophy of Mind, Moral and Political Philosophy* / C. Ramond, J. Stetter. Bloomsbury Academic.
7. Ramond, C. (2007). *Dictionnaire Spinoza*. Paris, France: Ellipses.
8. Spinoza B. (2002) *Complete Works*. Translations by Samuel Shirley. Edited, with introduction and notes, by Michael L. Morgan. Indianapolis, Ind.: Hackett.
9. Spinoza B. (2016) *The Collected Works of Spinoza* / B. Spinoza, edited and translated by E. Curley. Princeton University Press.
10. Spinoza, B. D., Jelles, J., Rieuwerts, J., & Høg, J. (1677). *B. d. S. Opera posthuma: Quorum series post præfationem exhibetur*. Amstelodami, Nederland: Rieuwerts.
11. Spinoza, B. D., Koops, R., & Klever, W. (2012). *Korte verhandeling van God, de mens en zijn welstand*. Almere, Nederland: Parthenon.
12. Vinciguerra, L. (2009). Spinoza in French philosophy today. *Philosophy Today*, 53(4), 422-437. doi:10.5840/philtoday200953410
13. Bartusiak P. (2013) *Prymitky do tekstu "Monadologii"* [Notes to the text of "Monadology"] / P. Bartusiak, O. Khoma. *Sententiae*. № 1. S. 178–198. [in Ukrainian]
14. Maidanskyi A. (sost.) (2012). *Benedikt Spinoza: pro et contra*. Vstup. statia, sost., komment. A. D. Maidanskiy [Benedict Spinoza: pro et contra. Introduction and comments by A.D. Maidanskiy] – SPb. : RKhHA. [in Russian]
15. Hegel G. *Leksii po istorii filosofii*. Kn. 1. [Hegel. G. *Lectures on the history of philosophy*. Vol. 1.] SPb. : Nauka, 1993. [In Russian]
16. Dymerecs, R. (a) (2006) *Spinozivska kontseptsiiia pryrodnoi mohutnosti (potentia) i transformatsiia poniattia pryrody v naturfilosofii XVI-XVII stolit*. [Spinoza's concept of natural power (potency) and the transformation of the concept of nature in the natural philosophy of 16–17 centuries.]. Instytut filosofii imeni H.S. Skovorody NAN Ukrainy. Kyiv. [in Ukrainian]

17. Dymerecs, R. (b) (2006). Kontsepsiia vlady v filosofii B.Spinozy [The concept of power in the philosophy of Benedict Spinoza] : dys. kand. filos. nauk: 09.00.05 / Dymerecs Rostyslav Yosypovych ; Vinnytskyi natsionalnyi tekhnichnyi un-t. Vinnytsia. [in Ukrainian]
18. Kaufman I. (2005). Filosofii Spinozy v Rossii. Pervaia chast. 1774–1884. [Spinoza's philosophy in Russia. Part I. 1774–1884]. Istoriko-filosofskii yezhegodnik 2004. Moskva, S. 312–344. [In Russian]
19. Petrenko D. (2013). Filosofii Benedykta Spinozy v konteksti modernykh interpretatsii. [Benedict Spinoza's philosophy in the context of modern interpretations] – Kharkiv: Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho universytetu imeni V.N. Karazina No 1029-II., S. 53–59 [In Ukrainian].
20. Spinoza B. (1999) Sochineniya. V 2-kh tomakh. T. 1 / Vstupitielnaia statia K. A. Sergeeva. [Works in two volumes. Introduction by K. A. Sergeev] Izd. 2-ye. SPb.: Nauka. [In Russian].

Bohun Oleh

PhD student at the Department of Philosophy
Ivan Franko National University of Lviv
1, Universytetska str., Lviv, Ukraine
ORCID: 0000-0001-8504-6312

SOME REMARKS CONCERNING THE TRANSLATION AND INTERPRETATION SPECIFICS OF THE CONCEPTS AFFECTUS AND AFFECTIO IN BENEDICT SPINOZA'S WORKS

The article critically analyzes the content and context of the concepts affectus and affectio in the original works of Benedict Spinoza, as well as their historical and translation reception in English, French, Russian and Ukrainian philosophical languages. This analysis illustrates some theoretical and practical dimensions of these concepts in the philosophical system of the Dutch thinker. Particular attention is paid to translation approaches to these terms in the latest European annotated editions of Spinoza's works in view of the historical and linguistic context of the seventeenth century, as well as in terms of his conceptual evolution, which may change the usual focus on his philosophical system in general. Affectus and affectio are one of the central concepts and original inventions of the Amsterdam philosopher, and an adequate understanding of his ontology, epistemology, and ethics depends on their careful analysis. According to Hegel, Spinoza's philosophy is contained in the initial definitions of "Ethics", so the concepts of Spinoza philosophy need special attention. The study of affectus and affectio concepts is aided by detailed researches, commentaries and works by Ukrainian and foreign experts, as well as critical receptions of Benedict Spinoza's major works translations. The aim of the article is to analyze translation strategies for the concepts of affectus and affectio in the context of Spinoza philosophy, as well as in the historical-linguistic context of writing his original works. This will consider the specifics of these concepts in further Ukrainian studies of early modern philosophy, modern theory of affects, professional translation of the Dutch thinker into Ukrainian (and most importantly – "Ethics"), and can be used as a source for solving current theoretical issues of philosophy and science.

Key words: Spinoza, affectus, affectio, modus, translation